



venstre

Forskning er avgjørende

Venstres forskningspolitiske plattform 2007

Venstres stortingsgruppe 20.06.07



Forskning er avgjørende

Vi lever i en tid der forskning og høyere utdanning sultefores. Den nåværende regjeringen har innført et økonomisk hvileskjær for forskning og høyere utdanning som ser ut til å vedvare. Venstre mener det er nødvendig å markere den åpenbare forskjellen mellom politiske partier, og hvordan et så gjennomgripende og viktig felt som forskning prioriteres. Venstres forskningspolitiske plattform 2007 er et uttrykk for Venstres evne og vilje til å prioritere forskning. Dette er en virksomhet av overordnet viktighet og betydning for innovasjon, verdiskaping og allmenndannelse i framtidens Norge.

Dokumentet bygger på forpliktelsen i Venstres stortingsvalgsprogram 2005-2009 om å øke den norske forskningsinnsatsen til 3% av BNP innen 2009, hvorav 1 % fra offentlige kilder. I tillegg bygger dokumentet på Venstres arbeid i Stortinget i tiden etter valget i 2005, og partiets medvirkning og ansvar for de to forskningsmeldingene fra regjeringene Bondevik I og Bondevik II.

I statsbudsjettet for 2007 var Venstre det partiet som satset mest på forskning, og vi lover å være det partiet som satser mest på forskning i kommende budsjetter. Men forskning dreier seg ikke bare om økte bevilgninger. Minst like viktig for Venstre er det å tydeliggjøre hvor viktig forskning er for vår fremtidige utvikling, og den grunnleggende betydning forskning har for vår kultur og allmenndannelse.

Venstres forskningspolitiske plattform 2007 gjelder for inneværende stortingsperiode, men peker også fremover på en rekke områder. I dokumentet tar vi blant annet til orde for;

- å etablere en egen ministerpost for forskning og høyere utdanning – en forskningsminister – for å lede, koordinere og synliggjøre at forskning og høyere utdanning er sektorover-

gripende og strategisk viktig for nasjonen

- å øke Fondet for forskning og nyskaping til 150 mrd. kroner innen 2010
- å lage en forpliktende opptrappingsplan for antall postdoktorer ved norske institusjoner, etablere «hjemkomststipend» på postdoktornivå og sikre at tilfanget av stipendiater er i tråd med vedtatte og fremtidige opptrappingsplaner på området
- at det utarbeides en ny og overordnet rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter
- å opprette seniorfond for å nyttiggjøre seniorer som ressurs og samtidig bidra til å frigjøre stillingsressurser
- å avsette midler sentralt for likestillingstiltak ved universiteter og høyskoler, innrettet mot å øke andelen kvinner i vitenskapelige stillinger til 40 pst. i løpet av ti år
- utvide gaveforsterkningsordningen for å kunne tiltrekke privat kapital som i større grad enn i dag kan anvendes på en verdiskapende måte i forskningen
- å opprette forpliktende opptrappingsplaner, både med tanke på oppgradering og nyanskaffelser av vitenskapelig utstyr, og for å sikre vedlikehold av utdannings- og forskningsinstitusjonenes bygningsmasse
- videreutvikle SFFene og Det Norske Videnskaps-Akademi for dermed å styrke eliteforskningen i landet som helhet og som et tilsvar til debatten om opprettelsen av såkalte «eliteuniversiteter»
- nedsette et bredt sammensatt utvalg for å tydeliggjøre hvordan allmenndanningen best kan ivaretas gjennom hele utdanningsløpet

Innhold

1.	Forskning – et fundament for kultur, allmenndannelse og fornyelse	4
2.	Forskning er grunnleggende	6
3.	Mennesker er avgjørende	s8
4.	Forskning og like muligheter	10
5.	Forskning krever ressurser	12
6.	Forskning og formidling	14
7.	Evaluerings- og kvalitetssikring	16
8.	Organisering, koordinering og mangfold	18
9.	Innovasjon og møteplasser	20
10.	Forskning i et globalisert samfunn	22

Appendiks

Venstres forskningspolitiske plattform 2007 i 50 punkter	24
--	----

1. Forskning – et fundament for kultur, dannelse og fornyelse

Den sosiale liberalismen har enkeltmenneskets frihet og personlige vekst som utgangspunkt. Fri forskning, fri debatt og kritisk tenkning er grunnpilarer i arbeidet med å utvikle samfunnet til det bedre – for alle. Et fritt samfunn med frie mennesker fordrer en «frihetens infrastruktur», slik at ikke makt, undertrykkelse og dogmer hemmer utfoldelse og fornyelse. Venstres prinsippprogram sier mer om dette.

Forskning er en viktig forutsetning for ny kunnskap, kulturell vekst, menneskelig dannelse, fredelig sameksistens, miljøbevissthet og et innovativt og nyskapende næringsliv. Forskning skal gi oss ny kunnskap om det vi enda vet for lite om når det gjelder menneskehetens bakgrunn og historie, og den skal bidra til nye løsninger som kan møte morgendagens behov. Dette krever politisk evne til å se forskningens betydning, og politisk vilje til å satse på forskning.

DANNELSEN

Det europeiske dannelsesidealet er bygd på forestillingen om kultiverte borgere med kjennskap til historie, språk og litteratur, og som gjennom en personlig modning skulle utvikle innsikt og sann menneskelighet. Dannelse og utdanning, det menneskelige og det nyttige, var i dette perspektivet ett og det samme.

Fortsatt må fellesskapet ha som mål å danne selvstendige, kloke og myndige borgere, som kan bidra til utvikling og framgang. Menneskelig modenhet er minst like viktig som leksikalske kunnskaper. Evnen til verdirefleksjoner, til å tenke selvstendig, til å ta i bruk ny kunnskap på ulike områder, til å ta opp ethvert forhold til kritisk granskning, er avgjørende for å bevare og videreutvikle et liberalt demokrati.

Å SKAPE EN KULTUR

En liberal politikk for høyere utdanning og forskning må være seg bevisst balansegangen mellom kunnskapens og dannelsens egenverdi for den enkelte og samfunnet – og nytteverdien som kan måles i et marked. Markedstenkning må ikke ta overhånd. Mennesket må ikke være et middel, men et mål – i form av myndige, selvstendige og aktive aktører i utviklingen av så vel eget fagområde som samfunnet.

Samtidig kreves bevissthet om hva som må til for å skape kultur for forskning. Historisk sett har Norge vært fattig på økonomiske ressurser, og den sparsomme naturvitenskapelige forskning som tidligere har funnet sted har i overveiende grad vært knyttet til naturen som «laboratorium». Den eksperimenterende del av naturvitenskapen er dermed ikke en del av vår kulturarv på samme måte som for eksempel i Sverige.

Sett i lys av våre naturressurser og vår industrielle utvikling det siste århundret, må vi arbeide aktivt for å skape større grad av bevissthet rundt vår forskningskulturelle arv. Dette gjelder forskning i alle former.

I sin natur er forskning internasjonal, avhengig av læring og utveksling i et samarbeid mellom forskere og miljøer i ulike land. Kontakter med utenlandske forskningsmiljøer har vært viktige, i mange tilfeller grunnleggende, for utviklingen av norsk forskning og industri. Men ingen disse bidragene ville ha kunnet «slå rot» i det norske samfunnet og ført til nærings- og kunnskapsutvikling uten at det samtidig bevisst ble etablert og videreutviklet norske forskningsinstitusjoner og -miljøer på høyt nivå. Import av kunnskap kan alene ikke gjøre et land ledende i forskning og utvikling. For å oppnå dette må man ha et tett samarbeid med internasjonale miljøer og knytte anerkjente forskere til landets universiteter, men først og fremst må man bevisst bygge opp kompetanse gjennom individer og institusjoner på høyt nivå.

Forskningssektoren er paradoksalt nok en av sektorene vi mangler konkret og etterprøvbar forskning på. At forskningen har en stor betydning for samfunnsutviklingen er utvilsomt. Hvordan denne betydningen slår ut, og hvordan forskning kan gjøres bedre, er mindre kartlagt. Dette er viktig å få klarhet i, ikke minst for at politikere skal kunne vite når man som politikere skal satse, og hvorfor.

Venstre vil:

- nedsette et bredt sammensatt utvalg for å tydeliggjøre hvordan allmenndanningen best kan ivaretas gjennom hele utdanningsløpet
- aktivt støtte det arbeidet som mange institusjoner for høyere utdanning setter i gang for å evaluere hvordan dannelsesperspektivet innenfor høyere utdanning best kan ivaretas etter tilslutningen til Bologna-prosessen
- starte en nasjonal informasjonskampanje for å spre bevissthet rundt Norges forskningskulturelle arv og tradisjon i dens fulle bredde for å synliggjøre forskningens allmenndannende og praktiske betydning for flest mulig
- intensivere forskningen om forskning for å bedre kunnskapsgrunnlaget for forskningssatsing og politiske beslutninger, og for å kartlegge forskningens betydning
- gjøre vitenskapelig metode og metodehistorie til et læringsmål i videregående opplæring

En nasjon som importerer all kunnskap taper sin identitet og bygger ikke en selvstendig kultur

2. Forskning er grunnleggende

Forskningen har bidratt vesentlig til den økonomiske og samfunnsmessige utvikling Norge har opplevd det siste århundret. Forståelsen for forskningens betydning er likevel variabel, og kan av mange bli oppfattet som en sektorinteresse og dermed satt på linje med alle andre «gode formål». Det er på tide å gi forskningen den plass den må ha som en virksomhet overordnet sektorinteressene og strategisk viktig for nasjonen som helhet. Forskning er grunnleggende for næringsutvikling, viktig for den kulturelle egenartens bevaring og vekst, og avgjørende for det demokratiske dannelsesnivået i det norske samfunn.

Forskningen skal være nyttig for samfunnet. Men det ligger i forskningens vesen at den ikke kan planlegges eller resultatstyres fullt ut. Forskning er i seg selv eksperimenterende, og krever mulighet til å prøve og feile. Det er ofte slik at resultater ikke kan forventes før etter lang tid. Mange store oppdagelser er gjort ved en tilfeldighet. Samfunn som ikke fremmer nysgjerrighet og ønske om å vite og forstå mister sin evne til utvikling. Den sivilisasjonsbyggende nysgjerrighet og troen på fremskrittet og på teknologien som et verktøy til menneskehetens beste er utgangspunktet som må belønnes og gis grobunn.

Forskning kan ha både gode og uheldige konsekvenser. Forskning flytter grenser, og kan ofte reise etiske problemstillinger som det er viktig at forskeren og samfunnet for øvrig tar alvorlig. Forskerens egne etiske holdninger er av avgjørende betydning. Venstre vil arbeide for en tung vektlegging av etikk i alle ledd av utdanningsløpet, ikke minst på høyere nivå ved universiteter og høyskoler.

GRUNNLEGGENDE FORSKNING

Grunnleggende forskning danner basis for annen, videreført eller anvendt forskning. De verdiene som den grunnleggende forskningen frigjør, er første ledd i en «verdikjede» der veien går fra nysgjerrighet via idé til produkt. En verdikjede består ikke bare av økonomiske verdier, men omfatter også viten av ikke-økonomisk art. Man kan tenke seg en rekke forskjellige verdikjeder, som alle har det til felles at de bidrar til dannelsen og fremskrittet:

Den grunnleggende samfunnsvitenskapelige forskning kan for eksempel føre til bedre forståelse såvel av individets situasjon og behov som av mellommenneskelige og mellomfolkelige prosesser. I en tid preget av globalisering, økt migrasjon/innvandring og større vekt på kulturell identitet og mangfold, er grunnleggende forskning avgjørende for å utvikle en bedre politikk. Forskingen kan øke muligheter for forståelse, konfliktløsning og fredelig samkvem.

Forskningen i humanistiske fag, f.eks. filosofi og religionsvitenskap, gir innsikt i, og dypere forståelse av, etiske og moralske problemer som er brennaktuelle i våre dagers globaliserte verden. Forskning i språk- og kulturfagene leverer innsikt og forståelse som er helt nødvendig for den norske nasjonens kontinuerlige dialog, forståelse, handel og samhandling med resten av verden.

Den grunnleggende biomedisinske og naturvitenskapelige forskning kan gi bedre innsikt i biologiske spørsmål som kan øke og forbedre vår forståelse av miljømessige forhold og styrke innsikten i sammenhengene mellom ernæring, helse, natur og miljø. Den medisinske grunnforskning kan på sin side på sikt gi bedre vaksiner, medikamenter, forståelse av forebyggende tiltak. Den biovitenskapelige grunnforskningen er også første ledd i en verdikjede som kan lede til ny viten, nye produkter, nye næringer og ny industri.

Et historisk tilbakeblikk illustrerer betydningen av den grunnleggende forskningen og dens relevans for forskning av mer anvendt karakter: Bak det norske olje- og gasseventyret ligger grunnleggende forskning innen informatikk, geologi, og materialkunnskap, videreført i form av grunnleggende ingeniørvitenskap og entreprenørvirksomhet.

Vi står overfor store miljøutfordringer i tiden som kommer, og grunnleggende naturvitenskapelig og teknologisk forskning knyttet til miljøspørsmål vil være av avgjørende betydning for vår fremtid. FN's klimapanel anbefaler en vedrørende forsterket innsats i forbindelse med klimaforskning og forskning på fornybare energiformer. Som en av verdens største eksportører av olje- og gass har Norge et særlig moralsk ansvar for å bidra sterkt i dette arbeidet.

STRATEGISK VIKTIGHET

For å synliggjøre den strategiske og grunnleggende betydning av forskning, vil Venstre arbeide for opprettelsen av en egen statsrådspost – en forskningsminister – med ansvar for høyere utdanning og forskning. Å samle alt fra barnehager til akademisk forskning under én statsråd og i ett departement fører til at forskning og høyere utdanning i enda større grad enn ellers må konkurrere med andre gode formål. Flere land har en egen forskningsminister, og etter Venstres mening bør Norge følge dette eksemplet. Venstre ønsker også å opprette et tverrvitenskapelig råd bestående av berørte parter – herunder representanter fra utdanningsinstitusjoner, industri og politikk – som kan gi den nye forskningsministeren råd og innspill i forbindelse med utforming og implementering av norsk forskningspolitikk.

Venstre vil:

- etablere en egen ministerpost for forskning og høyere utdanning – en forskningsminister – for å lede, koordinere og synliggjøre at forskning og høyere utdanning er sektorovergripende og strategisk viktig for nasjonen

- styrke tverrvitenskapelige programmer med vekt på etikk og styrke undervisningen i etikk innenfor alle fagområder, for på denne måten å være beredt til å møte de utfordrende aspektene ved forskning
- opprette et bredt tverrvitenskapelig råd som kan gi forskningsministeren råd og innspill om implementering av forskningspolitikk

Forskningen må være eksperimenterende, med frihet til å prøve og feile

3. Mennesker er avgjørende

Den menneskelige kapital er den mest avgjørende faktor for at Norge skal bli en fremragende forskningsnasjon. Det må derfor på et tidlig stadium skapes motiverende holdninger og forståelse for betydningen av høyere utdanning og en videre akademisk karriere. Utgangspunktet kan være å fremheve de positive sider og mange muligheter ved forskningen: Den kan tilfredsstillende egen nysgjerrighet, skape spenning i tilværelsen, variasjon i arbeidet, åpne for menneskelige interaksjoner og teamarbeid og gi den enkelte et stort internasjonalt nettverk. Vi må skape en kultur der forskere er idealer å se opp til!

KARRIERESPORET

Forskning er svært individavhengig. Et strukturert opplegg og nær oppfølging av forskningsrekruttenes er viktig, men ikke nødvendigvis nok til å nå frem til en doktorgrad av høy kvalitet. Da trengs det også en egeninnsats som er drevet av nysgjerrighet og indre motivering. Vi må derfor skape muligheter for å rekruttere og holde på de beste forskertalentene. Det er de som kombinerer dyktighet med interesse for sitt arbeid som kan drive forskningen fremover, men dette avhenger av at samfunnet legger forholdene til rette for at slike talenter får muligheter til å realisere seg. For å få til dette er det avgjørende at studentene blir kjent med aktiv forskning gjennom studiet.

Et åpenbart poeng, som også underbygges av OECDs rapporter, er at man i større grad må synliggjøre forskerkandidatenes mulige karrierespor, blant annet gjennom en forsterket karriererådgivning, både i grunn- og høyere utdanning. Prosessene for rekruttering og ansettelse til stipendiatstillinger og prosessene rundt doktorgrader kan være vanskelige å forholde seg til for den jevne student. Systemene må gjøres enkle og oversiktlige, og veiledningen må styrkes.

Mange studenter vegrer seg for å satse på en viten-

skapelig karriere, blant annet fordi det er vanskelig å se hvordan de i fremtiden vil kunne få en fast stilling. Venstre mener at en doktorgrad bør gi større konkurransefortrinn ifb. med offentlige ansettelser enn den gjør i dag, både med hensyn til lønnsfastsettelse og andre arbeidsvilkår. Norge har i en komparativ sammenheng svært «billige» forskere, men skal vi bli en fremragende forskningsnasjon er det åpenbart at vi må ta inn over oss at kvalitet koster.

Det må sørges for at PhD-stipendiatene ved institusjonene får god veiledning og nødvendig utstyr med tilstrekkelig midler til drift av sin forskning. Forskerlinjer innen medisinstudiet har har så langt gitt positiv effekt ved at studentene tidlig får smaken på forskning kombinert med den faglige utdanningen. Venstre vil tenke nytt rundt dette også innenfor andre fagområder. Videre er Venstre positiv til opprettelsen av forskerskoler i tilknytning til de ulike fag og utdanningsinstitusjoner der dette lar seg gjøre. Like viktig er det at fagmiljøene er aktive i å knytte til seg studenter i forskningssammenheng.

ETTER DOKTORGRAD

Etter gjennomført doktorgrad søker flere forskertalenter andre veier enn en akademisk karriere, blant annet fordi det ikke finnes nok vitenskapelige stillinger ved universiteter og høyskoler. Større tilgang på postdoktorstipender i de senere år har bedret situasjonen noe, og denne ordningen må videreføres. Men det er også et stort behov for å øke antallet faste vitenskapelige mellomgruppestillinger. Slik vil universitetene og høyskolene kunne fange opp de beste kandidatene til å kvalifisere seg for professorater. Venstre vil arbeide for at det lages en forpliktende opptrappingsplan i forhold til postdoktorer ved norske institusjoner, og sikre at tilfanget av stipendiat er i tråd med vedtatte og fremtidige opptrappingsplaner på området. Det må settes ambisiøse mål i utarbeidelsen av slike opptrappingsplaner.

Det er ingen tvil om at et utenlandsopphold på minst

ett år er en viktig del av forskerutdanningen. Forutsetningen er at oppholdet legges til et vitenskapelig miljø med høy kvalitet og god veiledning. Det må likevel være mulighet for fleksible ordninger ved forskerutveksling og ikke stilles absolutte krav om utenlandsopphold og tildeling av postdoktorstipend.

Det oppleves ofte som svært frustrerende ikke å ha noen forskerstilling å komme tilbake til etter et utenlandsopphold. I en slik situasjon risikerer vi at talentene blir rekruttert av den utenlandske vertsinstitusjonen. Venstre er derfor positiv til å opprette en fast ordning med en form for «hjemkomststipend» på postdoktornivå. Land som Finland og Sveits har etablert pakkeløsninger som innebærer at postdoktorene er sikret midlertidig lønn og driftsmidler i hjemlandet etter forskingsopphold i utlandet.

TID TIL FORSKNING

Mange forskere føler at det forlanges for mye av dem når det gjelder undervisning og byråkratisk rapportering, slik at det blir liten tid til egen forskning og veiledning av studenter og stipendiater. I tillegg til å skaffe frie forskningsmidler er det også et press for å kommersialisere forskningsresultater. Evalueringene av Kvalitetsreformen så langt har dessuten indikert at vitenskapelig ansatte, særlig ved universitetene, har mindre tid til forskning nå enn tidligere. Samtidig som studentene har fått tettere oppfølging, hevdes det med rette at disse vinnerne likevel på sikt vil kunne bli tapere. Dårligere vilkår for forskerne vil undergrave prinsippet om forskningsbasert undervisning og i særdeleshet skade veiledningen av PhD-studenter. Det er derfor viktig å verne om 50/50-prinsippet for tid til forskning i forhold til undervisning og administrasjon.

I tillegg til at denne «tidsklemma» skremmer bort mange talenter fra akademia, er også lønnsvilkårene en negativ faktor i forhold til andre yrkesmuligheter og sammenlignet med forskerstillingen i utlandet. Akademiske mellomgruppe- og toppstil-

linger lønnes gjennomgående 20-40 % lavere hos oss enn i våre naboland. Kombinert med dårligere arbeidsvilkår fører dette til at Norge stadig mister forskertalenter til utlandet. Venstre ønsker derfor en bred gjennomgang av vitenskapelige ansattes arbeids- og lønnsvilkår, og vil bidra til at det utarbeides en ny og overordnet rekrutteringsstrategi for vitenskapelig ansatte ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Det forutsettes at denne strategien også omhandler de vitenskapelig ansattes arbeidsvilkår. I denne sammenheng er det også nødvendig å tenke strategisk rundt de høyere institusjonenes seniorpolitikk, eksempelvis ved å opprette et eget avgangsfond for seniorer for på denne måten frigjøre stillingsressurser, men samtidig sikre at seniorene med sin erfaring ikke går tapt for forskningsmiljøet.

Venstre vil:

- opprette forskerlinjer og forskerskoler innenfor fag og disipliner der dette er naturlig og kvalitetsfremmende for norsk forskning
- legge til rette for forsøk med todelt mastergradsløp med forskerrettede mastergrader
- arbeide for at studenter i større grad dras inn i forskningsinnsatsen ved det enkelte fag på universiteter og høyskoler
- arbeide for at doktorgrader skal gi større konkurransefortrinn i arbeidslivet
- lage en forpliktende opptrappingsplan for antall postdoktorer ved norske institusjoner, etablere «hjemkomststipend» på postdoktornivå og sikre at tilfanget av stipendiat er i tråd med vedtatte og fremtidige opptrappingsplaner på området
- verne 50/50-prinsippet for tid til forskning i forhold til undervisning og veiledning for vitenskapelig ansatte
- bidra til at det utarbeides en ny og overordnet rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter
- opprette seniorfond for å nyttiggjøre seniorene som ressurs og samtidig bidra til å frigjøre stillingsressurser

4. Forskning og like muligheter

I tillegg til å skape motiverende holdninger og forståelse for betydningen av høyere utdanning og en akademisk karriere, må samfunnet legge forholdene bedre til rette for at potensielle forskere får muligheter til å realisere sine evner og muligheter. I dagens situasjon tar vi dessuten i for liten grad hensyn til likestilling mellom kjønnene når vi utarbeider planer og visjoner for norsk forskning og UH-sektor. For Venstre er det åpenbart at likestilling mellom kjønnene er et nasjonalt ansvar, og noe vi som parti ønsker å ta vår del av ansvaret for å realisere.

SKJEVHETEN MÅ RETTES

Akademia har i dag stor grad av ubalanse mellom kjønnene. Uten fortgang i ansettelse av kvinner vil det ta flere tiår år før det oppnås likestilling. Mens 60% av studentene er kvinner, er andelen kvinnelige professorer i underkant av 20%. Likeledes er det også flere kvinnelige enn mannlige stipendiater. Likevel ansettes flere menn enn kvinner i akademiske stillinger. Venstre har et mål om minst 40% kvinner i ledende vitenskapelige stillinger i løpet av ti år. En helhetlig forskningspolitikk må peke på praktiske løsninger som kan bidra til å oppnå et slikt mål.

Staten bør legge til rette for at institusjonene innen forskning og høyere utdanning gjennomfører likestillingstiltak, men det er vesentlig at staten ikke griper inn i institusjonenes autonomi. Etter Venstres syn er rekruttering et bedre svar enn kvotering.

Det er viktig å skape ordninger som sikrer at kvinner har reell mulighet til å fortsette i en forskerkarriere. Dette gjelder særlig hensynet til perioden mellom student- og stipendiatfasen, og ikke minst perioden mellom stipendiat- og postdoktorfasen. En smidig overgang mellom disse

periodene synes å være avgjørende for at kvinnelige akademikere skal fortsette som forskere. I overgangsfasene er det mange, både studenter og akademikere, som vil være gift eller ha samboer og gjerne barn. Det må derfor legges til rette for mange praktiske forhold i en slik situasjon – for eksempel fleksible arbeidsordninger, barnehageplasser m.v. – og dette har vist seg å være spesielt viktig for kvinnelige forskere.

Tilvarende må forskrifter om stipendiatenes arbeidsvilkår fremme likestillingsaspektet i langt større grad enn hva som er tilfelle i dag. Staten har et ansvar for å legge til rette arbeidsvilkårene for midlertidig vitenskapelig ansatte slik at de gis samme rettigheter som andre arbeidstakere, blant annet i forbindelse med forlengelse av ansettelsesperioden også i de tilfelle hvor legitimert fravær er under 14 dager.

Det er ikke bare likestillingshensyn som gjør det viktig å rekruttere flere kvinner til forskning. Realiteten er at den kunnskapen som etableres gjennom forskning kan bli mangelfull når det ene kjønn er i så stor grad underrepresentert som forskere.

Utarbeidelsen av en ny og helhetlig rekrutteringsstrategi for UH-sektoren (jf. kap. 3) må vektlegge likestillingsaspektet i betydelig grad.

Venstre vil:

- å avsette midler sentralt for likestillingstiltak ved universiteter og høyskoler, innrettet mot å øke andelen kvinner i vitenskapelige stillinger til 40% i løpet av ti år
- igangsette et treårig nasjonalt prosjekt for utvikling av akademisk lederskap i et likestillingsperspektiv. Målet er todelt, og dreier seg både om å øke kompetansen innenfor akademisk ledelse (også likestillingskompetanse), samt å rekruttere kvinner til akademisk ledelse.
- innarbeide likestillingsaspektet i en ny og revidert forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler

Likestilling mellom kvinner og menn i forskning og høyere utdanning er et nasjonalt ansvar

5. Forskning krever ressurser

Forskning krever langsiktige og forutsigbare ressurser. Dette gjelder både økonomiske og menneskelige ressurser. Fremtidens utfordringer og muligheter bygger på en visjon om Norge som et kunnskapssamfunn. Venstre forutsetter derfor at opptrappingen av de økonomiske ressursene knyttet til forskning og høyere utdanning må være forpliktende og langsiktig, uavhengig av skiftende regjeringer. Venstre mener at Fondet for forskning og nyskaping må økes til 150 mrd. kroner innen 2010. Når målet om 150 mrd. kroner i fondsbeholdning er nådd, vil Venstre arbeide for en videre styrking av fondet.

OFFENTLIGE OG PRIVATE BIDRAG

Staten må definere klare forskningspolitiske mål, og gjøre det lønnsomt for næringslivet å investere i forskning og utvikling. Venstre har som ambisjon at norske universiteter og høyskoler skal være representert blant de fremste i Europa innen 2020. Høyt renommerte utdanningsinstitusjoner tiltrekker seg forskere av høy kvalitet og virker utviklende på fagmiljøene.

Noen hevder at Norge klarer seg godt økonomisk uten å satse mer på forskning. I følge en nylig publisert OECD-rapport har norske bedrifter det høyeste produktivitetsnivået i Europa, mens forskningsinnsatsen er på det laveste. Norge er dyktig til å hente inn kunnskap som er utviklet i utlandet, men bidrar selv minimalt til utvikling av den internasjonale kunnskapsbasen. Rent etisk er dette svært betenkelig for en rik nasjon.

Fordi norsk industri i overveiende grad er råvare-dominert, bør det offentlige bidra med langt større del av forskningsfinansieringen, spesielt med hensyn til den naturvitenskapelige forskningen, enn det som er tilfelle i andre nordiske land. Men det er samtidig grunn til å forvente at også norsk næringsliv tar et større ansvar for å investere i langsiktig forsknings- og utviklingsvirksomhet

slik at norsk økonomi får flere ben å stå på når petroleumsperioden er på hell. Den kunnskaps- og teknologibasen som petroleumsindustrien representerer for Norge er samtidig et viktig grunnlag å bygge videre på med hensyn til knoppskyting av nye næringer. Eksisterende bedrifter må inspireres til å satse mye mer på egen FoU, og de må i større grad dra vekslers på offentlig finansiert FoU. For å gi incentiver til forskningsinnsats i bedrifter vil det å gi offentlig delfinansiering av doktorgrader i næringslivet være et godt tiltak.

Norsk forskning kan ikke og skal ikke bare være finansiert av det offentlige, jf. målet om at norsk FoU-innsats skal utgjøre 3 prosent av BNP innen 2010. Etter Venstres syn må man i større grad arbeide for å utvikle tiltak og ordninger for å styrke privat medvirkning til finansiering av FoU. Erfaringene med gaveforsterkningsordningen tilsier at denne bør utvides, og det bør innføres andre fordelaktige skattemessige ordninger for å kunne tiltrekke privat kapital som kan anvendes på en verdiskapende måte i forskningen. Velfungerende eksisterende incentivordninger, for eksempel SkatteFUNN, bør utvides snarere enn innsnevres. Venstre vil ha en bred gjennomgang av eksisterende ordninger for å skape best mulige løsninger for fremtiden.

FORSKERNES Plass

Mange etablerte forskere har grunn til å klage på ressurstilgangen. Det er en kamp om midlene, særlig for forskere som står utenfor tematiske forskningsgrupper og de etablerte forsknings-sentrene. Mange søknader om støtte blir anbefalt som klart støtteverdige, men bare et fåtall av disse får faktisk innvilget forskningsmidler. I den vanskelige økonomiske situasjonen universitetene befinner seg i, er dessuten basisbevilgningene for lave til å dekke ordinær drift. Særlig er naturvitenskapelig forskning – som stadig blir dyrere – avhengig av ekstern finansiering. Etter Venstres mening vil en større satsing på forskning over statsbudsjettene kunne løse flere av disse

problemene, men dette forutsetter også en vilje hos bevilgende myndighet til å våge å satse og i ytterste konsekvens feile – i tråd med forskningens natur.

Venstre ønsker en bred evaluering av Norges forskningsråd. Et utslag av de senere års bevilgningspolitikk er at man hovedsakelig har støttet forskningsgrupper snarere enn individuelle prosjekter. Det er mange gode grunner til dette, men samtidig har det ført til at individuelle forskere, som ikke arbeider med forskningsfeltet som er prioriterte av Norges forskningsråd, ofte faller utenfor bevilgningssystemet. Venstre er derfor positiv til at det tilføres mer midler til individuelle forskere med dristige prosjekter som går uvante veier i problemstillinger og metoder. Venstre har som prinsipp at offentlig forskningsinnsats i størst mulig grad skal skje gjennom frie bevilgninger til universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner og ikke gjennom få sentralstyrte programmer. Forskningsrådets skal være rådgiver i forskningspolitikken, og ivareta fordeling og koordinering i tilfeller der store nasjonale satsinger er det mest hensiktsmessige.

FORUTSIGBARHET OG OPPGRADERING

Samtidig er det et mål å skape mer forutsigbarhet i finansieringen av våre høyere utdanningsinstitusjoner. For å oppnå dette, vil Venstre blant annet vurdere en forsøksordning med budsjettering over en lengre periode – for eksempel tre år – enn hva som er tilfelle i dag (ett år). Dette vil gi en større grad av institusjonell autonomi, og større forutsigbarhet. Erfaringene fra en slik forsøksordning vil avgjøre om man kan innføre flerårig budsjettering i større skala.

Etterslepet med hensyn til anskaffelse og oppgradering av vitenskapelig utstyr har lenge vært stort. Venstre vil derfor at det skal etableres en forpliktende opptrappingsplan så fort som mulig, senest innen 2010.

En tilsvarende plan bør etableres med tanke på utdanningsinstitusjonens bygningsmasse. Venstre ønsker at institusjonene selv i størst mulig grad skal eie sin bygningsmasse der dette er hensiktsmessig, men forutsetter at staten bevilger midler som kan oppveie vedlikeholds-etterslepet og sikre nødvendig nyinvestering i bygningsmessig infrastruktur.

Venstre vil:

- at norske universiteter og høyskoler skal være representert blant de fremste i Europa innen 2020
- øke Fondet for forskning og nyskaping til 150 mrd. kroner innen 2010
- sette i verk en bred evaluering av Norges forskningsråd. Evalueringen må også omfatte rådets bevilgningspolitikk. Det må sikres at støtten til individuelle forskningsprosjekter økes
- utvide gaveforsterkningsordningen for å kunne tiltrekke privat kapital som i større grad enn i dag kan anvendes på en verdiskapende måte i forskningen
- utvide velfungerende eksisterende skattemessige ordninger, eksempelvis SkatteFUNN, snarere enn å innsnevre dem
- opprette forpliktende opptrappingsplaner, både med tanke på oppgradering og nyanskaffelser av vitenskapelig utstyr, og for å sikre vedlikehold av utdannings- og forskningsinstitusjonenes bygningsmasse
- innføre forsøk med budsjettering av forsknings- og utdanningsinstitusjonene over en lengre periode – for eksempel tre år – enn hva som er tilfelle i dag (ett år)

Norges fremtid kan bare sikres ved å investere mer i utdanning og forskning

6. Forskning og formidling

De høyere forsknings- og utdanningsinstitusjonenes vesentligste samfunnsoppgave består i å drive grunnforskning på høyt internasjonalt nivå, og å formidle forskningsresultatene. Forskernes aktive deltagelse i den offentlige meningsutveksling av uvurderlig verdi for utviklingen av det sivile samfunn.

HVA MÅ VEKTLLEGES?

God forskningsformidling skjer både overfor fagfeller og overfor en bredere allmennhet. Dette sikres først og fremst ved at forskerne selv ser sin formidlingsoppgave som en sentral forpliktelse.

Forskningsformidling som ikke er direkte inntektsgivende, vil lett falle utenfor hva som anses budsjettmessig relevant. Dette vil blant annet gjelde innenfor de humanistiske fagene. En omlegging i retning av at bare den inntektsgivende forskningsformidlingen skal gi budsjettmessig gevinst, vil kunne skade såvel de enkelte fagene som kulturlivet og det sivile samfunn generelt. Venstre ønsker en formidlingskomponent i budsjetteringsprosessen som også tar hensyn til dette.

Ofte er det slik at de fremste forskerne innen sitt felt også er de beste formidlerne, på grunn av deres oversikt over fagfeltet og deres kunnskap om fagets relevans. Det er derfor viktig at forskerne selv får innflytelse på såvel omfang som mål for sin formidling. Venstre er positiv til at det bevilges midler til spesialiserte «informasjonsstillinger». Dette vil bidra til å spre informasjon til allmennheten om tidligere og pågående forskning.

En viktig del av formidlingen foregår også i undervisningssituasjoner der fremtidige forskere blir gjort kjent med fagdiskusjoner. En avlastning av forskere og undervisere i den delen av arbeidet som omhandler formidling til allmennheten vil kunne virke positivt på undervisningsdelen av formidlingsjobben.

SPRÅK

Det er viktig at formidlingen ikke bare skjer på et internasjonalt språk (f.eks. engelsk), men også i et språk allmennheten forstår – med andre ord på morsmålet. Slik styrkes det nasjonale språkets stringens og anvendbarhet, ikke bare i faglig forstand, men også som erkjennelsesredskap mer generelt. Nasjonalspråket er av vital betydning som kulturbærer, som uttrykk for nasjonal identitet og som middel til kommunikasjon i et fungerende demokrati. Derfor må våre forskere og forskningsmiljøer ta et ansvar for å opprettholde norsk som nasjonalt domenespråk for forskning og høyere utdanning. Det er i mange fagfelt likevel naturlig at forskningen formidles i et internasjonalt språk. Med presset på forskningssektoren er det ikke nødvendigvis riktig at det er bare forskerne selv som skal ha ansvar for at forskningen kommuniseres på norsk. Informasjonsstillinger, jf. ovenfor, bør også sees i et slikt perspektiv. Selv om forskningen i sitt vesen er internasjonal og flere fag naturlig kommuniserer på fremmedspråk når det publiseres, må også dette nasjonale ansvaret gjelde innenfor alle fagfelt. Samtidig må utdanningsinstitusjonene gi et godt grunnlag for at norske forskere kan kommunisere på fremmedspråk og samarbeide i forhold til det økende mangfold som den internasjonale forskningen representerer. Dette skjer ved å sikre at de kan hevde seg med høy kompetanse i f.eks. engelsk i internasjonale forskningsfelleskap, samtidig som de har en grunnleggende kompetanse i å kommunisere på minst ett annet fremmedspråk.

HVORDAN FORMIDLE?

God forskningsformidling er ikke bare formidling av rene kunnskaper. Forskningsformidling bidrar også til det offentlige ordskiftet, med nye innsikter og et språk å formidle dem i. Felleskapets innsikter og evne til kommunikasjon er ikke bare avgjørende for videreutviklingen av næringsliv og økonomi, men i like stor grad for videreføringen av vårt demokrati. God forskningsformidling bidrar til demokratisk dannelse i ordets

beste betydning. For Venstre er det avgjørende at institusjoner og forskere får en vesentlig grad av frihet og rom for fleksibilitet i formidlingsform, både overfor studenter og overfor samfunnet.

Det er viktig at våre forskningsbiblioteker vedlikeholdes og utbygges videre i tråd med såvel fagenes som allmennhetens behov. De må settes i stand til å innlemme stadig nye generasjoners kunnskapsproduksjon i sine samlinger. Budsjett-tildelingene må tillate innkjøp av all relevant nyere forskningslitteratur i ulike formater (trykk, elektroniske filer). Bibliotekene må tildeles tilstrekkelige midler til å ta i bruk nye medier i kunnskapsformidlingen. Digitalisering av såvel eldre samlinger som nyproduserte forskningsresultater (i form av elektroniske tekst-, lyd- og billedarkiver) er avgjørende viktig. Digitalisering så vel som vedlikehold av elektroniske arkiver er særdeles kostnadskrevende, men sentrale oppgaver for ethvert moderne forskningsbibliotek.

En viktig del av forskningsformidlingen, både overfor forskere og et bredere publikum, skjer ved hjelp av et høyt kompetent personale av forskningsbibliotekarer. Fremtidens forskningsbiblioteker må satse bevisst på å utvikle slike stillingskategorier i relasjon til de ulike faglige hovedområder, jfr. Venstres ønske om øremerkede formidlingsstillinger ved utdannings- og forskningsinstitusjonene.

UNIVERSITETSMUSEER OG KUNNSKAPSENTRE

Universitetsmuseene utgjør en viktig forskningsmessig ressurs, og må videreutvikles. De er dessuten viktige formidlingskanaler både på grunn av sine samlinger (dvs. dokumentasjon) og den forskning som drives der. Det er viktig at slike museer opprettholdes som forskningsinstitusjoner og at de har et tilstrekkelig antall ansatte med høy forsknings- og formidlingskompetanse. I denne sammenheng må museene tilføres ressurser til bygningsmessig vedlikehold og lignende.

Venstre er også positive til opprettelsen av flere kunnskapssentre (vitensentre), i tråd med vår overordnede tanke om å spre informasjon om forskning og samtidig bidra til motivasjon blant barn og unge for å på sikt satse på en forskerkarriere.

Venstre vil:

- legge til rette for og oppmuntre institusjonene til å opprette «informasjonsstillinger» ved utdannings- og forskningsinstitusjonene
- sikre at forskningsformidling som ut fra dagens system ikke er direkte inntektsgivende også gir budsjettmessig uttelling
- arbeide for at vitenskapelig ansatte gis større innflytelse på såvel omfang som mål for sin forskningsformidling og sikre at forskningsformidling også skjer på norsk
- styrke forsknings- og utdanningsinstitusjonenes biblioteker, og bidra til at universitetsmuseene opprettholdes som vitenskapelige institusjoner

Forskernes aktive deltagelse i den offentlige meningsutveksling er av uvurderlig verdi for utviklingen av samfunnet

7. Evaluering og kvalitetssikring

Forskningen ved våre høyere institusjoner har gjennom århundrer vært preget av kontinuerlig fagfelleevaluering av kvaliteten innen de enkelte fag og forskningsmiljøer. Evalueringen har skjedd på fagenes premisser. I våre dager er dette noe endret. Forskningssektorens omfang har økt vesentlig, den internasjonale konkurransen har økt, og med dette har også samfunnets krav til kontroll over bevilgede midler økt tilsvarende. Institusjonenes samfunnskontrakt innbefatter større innsikt i og kontroll over institusjonenes prioriteringer og akademiske virksomhet. Dette er ikke bare negativt, men må likevel aldri gå ut over forskningens prøvende og utviklende natur.

HVORDAN MÅLE FORSKNINGEN?

Den offentlige finansieringen av akademia er gjort avhengig av at forskersamfunnene mer eksplisitt enn tidligere dokumenterer kvaliteten, relevansen og omfanget av sitt forskningsarbeid. Det må utvikles meningsfulle redskaper som kan gjøre det mulig for eksterne instanser å måle forskningens omfang og kvalitet på en relevant måte.

Tendensen går i våre dager mot rent kvantitative målemetoder der antallet publikasjoner og valg av publiseringskanaler og deres rangering blir styrende for budsjetttildelingen. Dette skaper et stort byråkrati og gjør det i praksis vanskelig eller tilnærmet umulig for enkeltforskere og forskergrupper å satse på langsiktig grunnforskning uten sikre resultater. Systemet har en rekke fordeler, men brukt ukritisk og enerådende, kan det vendes til sin egen karikatur.

En av farene ved det nye «tellekant»-systemet er at forskerne av økonomiske grunner tvinges over mot mer forutsigbar, raskere gjennomførbar forskning av lavere kvalitet. Ved vurderingen av forskningen, og for eksempel ved bemanning av faste

stillinger ved akademiske institusjoner, må en også ta hensyn til andre momenter: originalitet, resultater på bakgrunn av tilgjengelige ressurser, og resultater i forhold til andre arbeidsoppgaver enn det å publisere. Videre bør det telle med i kvalitetsvurderingen av en forsker, forskergruppe og/eller et miljø hvordan forskningsresultatene er formidlet til samfunnet (populærvitenskap, fremstilling i aviser og blader, radio og fjernsyn).

Det har så langt vist seg vanskelig å utvikle eksakte vurderingskriterier for faglig kvalitet. Slike kriterier er fagavhengige og omfatter en rekke komponenter som det er meget vanskelig å standardisere og kvantifisere. Ved vurdering av forskning må man ta stilling til slike momenter som (1) idéenes originalitet og faglige relevans, (2) hva som kreves av intellektuell kapasitet for å utvikle dem videre, (3) deres relevans også i et bredere tverrfaglig perspektiv og endelig (4) ideenes betydning i relasjon til anvendbarhet og samfunnsrelevans. De tre første av disse fire hovedmomentene kan bare vurderes ved hjelp av faginterne kriterier, og en evaluering kan bare utføres av fagfeller (dvs. forskere). Det fjerde momentet må vurderes av forskere og samfunnsrepresentanter/brukerrepresentanter i fellesskap.

En fagintern vurdering er i overveiende grad langt viktigere for den faglige utvikling enn en ekstern vurdering som bygger på antallet forskningsresultater. For forskere som er engasjert i fagfelleevaluering bør det vurderes om dette skal gi større grad av uttelling (lønn, forskningstid m.m.) enn hva som er tilfelle i dag. En bør også se fagfelleevalueringssystemet i sammenheng med opprettelsen av seniorfond og øvrige seniortiltak innen sektoren. God vurdering vil alltid kreve tid og ressurser.

FRIHET OG ANSVAR

Etter Venstres mening bør forskersamfunnet selv definere de faglige evalueringskriteriene. Dette er en grunnelegden del av forskningens frihet.

Det må finnes frem til ordninger som gjør det mulig og interessant for erfarne, anerkjente forskere å påta seg evalueringsoppgaver, f.eks. ved tildeling av hyppigere sabbatstermin, ekstra tildeling av forskningsmidler og så videre. Den enkelte disiplin (det enkelte fag) bør avkreves regelmessige egen-evalueringer og utveksling av slike evalueringer med fagrepresentanter ved andre læresteder/institusjoner. Evalueringen bør konsentrere seg bare om det begrensede antall publikasjoner som et samlet fagmiljø anser som de viktigste og mest banebrytende innenfor f.eks. en tiårsperiode. På grunn av forskningens langsiktige karakter bør nemlig slike egevalueringer ikke skje for hyppig – kanskje hvert tiende år. Faglig innsats på høyeste nivå skjer alltid i et langsiktig perspektiv med mulighet til prøving og feiling. Gjennom slik bevisstgjøring og utveksling av forskningsresultater styrker miljøene seg selv, samtidig med at de kan bidra til å styrke andre tilsvarende fagmiljøer.

Venstre vil:

- ha et system for vurdering og kvalitetssikring som på en bedre måte vurderer forskningens kvalitet
- gi fagfelleevaluering større grad av anerkjennelse og uttelling (lønn, forskningstid m.m.) enn hva som er tilfelle i dag
- i større grad benytte seniorer til fagfelleevaluering, både av kvalitetshensyn og med tanke på å frigjøre stillingsressurser
- legge til rette for større grad av systematisk egevaluering innenfor det enkelte fag og den enkelte disiplin

Forskningens kvalitet kan vanskelig telles

8. Organisering, koordinering og mangfold

Norsk forskning foregår ikke bare ved universitetene, men også ved høyskoler og forskningsinstitutter. Det er viktig å satse på hele spekteret av institusjoner. Målet må være å etablere et fornøytig og skapende samspill, dynamikk og balanse mellom instituttsektoren, universiteter, høyskoler og det private næringsliv. Skal dette oppnås, må forskningspolitikken koordineres bedre og tillegges større vekt. Det er samtidig avgjørende å forsvare institusjonenes faglige autonomi. Den nasjonale styringen må være tilretteleggende og ikke gripe inn i den enkelte institusjonens autonomi.

TA VARE PÅ MANGFOLDET

I internasjonale undersøkelser blir det ofte fremhevet at mangfoldet i det norske høyere utdanningssystemet er noe vi må ta vare på. Venstre ønsker å opprettholde bredden i institusjonsfloeraen. Dette forutsetter at man legger til rette for at universiteter kan være fremragende universiteter, at høyskoler kan være fremragende høyskoler og at vi har en bred og solid instituttsektor. Det er ikke et mål i seg selv at flest mulig institusjoner får status som universitet. Man må heller gi høyskolene større grad av organisatorisk frihet og finansiell forutsigbarhet, slik at de oppmuntres til å videreutvikle sitt institusjonelle særpreget og faglige styrke.

Det er av avgjørende betydning at frihet for den enkelte institusjon alltid sees i en nasjonal sammenheng, og det må skapes incentiver for at institusjonene finner seg til rette i sin rolle i utdannings-Norge.

NOKUTS rolle som kvalitets sikrer og kontrollorgan må sees i sammenheng med en slik tankegang. I tillegg til NOKUT er det nødvendig å utvikle en ny nasjonal styringsdialog mellom det ansvarlige

departement og UH-sektoren, blant annet for å sikre samfunnsoppdraget for de enkelte institusjoner, og for å opprettholde mangfoldet og tydelige institusjonelle profiler ved universiteter, høyskoler og institutter. Dette må sees i sammenheng med den nye forskningsministerens rolle som koordinator og øverste politiske ansvarlige for norsk UH- og forskningssektor.

I tillegg er det åpenbart at vi i større grad må inkludere det private næringsliv i FoU-arbeid, blant annet gjennom ulike incitamentsordninger og ved å skape møteplasser mellom næringsliv og akademia. Det er behov for å utvide virkemidler som kan stimulere til samarbeid, også mellom de akademiske institusjonene. Særlig viktig i denne sammenheng er en styrking og videreutvikling av virkemidlene for regional innovasjon (VRI). Dette vil særlig kunne bidra til at høyskolene kan spille en større regional rolle. Slike regionalpolitiske tiltak omfatter selvsagt også de sentrale byområdene, inkludert hovedstadsområdet.

SÆRLIGE FORTRINN

Langt flere midler bør settes inn på kunnskapsområder og vitenskapelige felter der Norge – blant annet på grunn av naturlige forutsetninger og forskerkompetanse i verdensklasse – har gode muligheter til å skape ny industri. Dette gjelder ikke bare de næringer som alt er utpekt som satsingsområder, men slike som kan ha en fremtidig rolle i å løse vitale fellesoppgaver. Venstre ser det som forskningens oppgave å utnytte dette potensialet.

Venstre er positiv til at hver institusjon konsentrerer sin satsing innenfor områder der den har spesiell kompetanse og særlige fortrinn og dermed spisser sin faglige profil. Det skal allikevel legges til rette og skapes incentiver for at den faglige bredden opprettholdes, og at man i størst mulig grad holder fast ved forskning og undervisning enkeltfag med liten søkning, særlig ved universitetene. Dette er en del av samfunnets kulturelle og allmenndannende forpliktelse, og en

del av kontrakten mellom de høyere utdanningsinstitusjonene og samfunnet. Samtidig må høyskolene bli enda bedre innenfor profesjonsfagene, og deres samfunnsmandat innen dette feltet bør understrekes ytterligere. Instituttsektoren må på sin side få tilstrekkelig med ressurser, slik at sektoren kan fortsette å bidra med viktig forskning, både som et supplement til og som en styrking av det FoU-arbeidet som foregår i UH-sektoren. Norge har en variert instituttsektor, og mange av instituttene ligger langt fremme i internasjonal forskningssammenheng. Særlig viktig er det å sikre instituttene en god basisfinansiering.

TOPPFORSKNING

I den senere tid har det vært en bred debatt om eliteuniversiteter og elitesatsingen i akademia. For Venstre er det ingen motsetning mellom bredde og elite. Venstre mener tvert imot at bredde og elite må sees i sammenheng slik det er lang tradisjon for i norsk utdanningspolitikk. Sentre for Fremragende Forskning (SFF) er blitt førende med hensyn til den grunnleggende forskningen i Norge, og Venstre er positiv til en videre utvikling av slike sentre. Sentrene skal være en del av eller ha sin tilknytning til eksisterende forskningsinstitusjoner. Det er viktig å sikre at toppforskerne ved SFFene til en viss grad bidrar med undervisningstid ved institusjonene de er tilknyttet, slik at satsingen også kommer studentene til gode. Bevilgningene til utviklingen av nye og eksisterende sentre skal ikke gå på bekostning av basisbevilgningene til universiteter og høyskoler. Venstre ønsker også å styrke Det Norske Videnskaps-Akademi som arena for fremragende forskning.

En videreutvikling av SFF-modellen og Det Norske Videnskaps-Akademi (inklusive akademitets Senter for grunnforskning) er Venstres svar i den pågående debatten om eliteuniversiteter i Norge. En elitesatsning må heve nivået fra bunn til topp ved institusjonene. Det er derfor viktig at det arbeidet SFFene gjør er tett knyttet til under-

visningsopplegget på institusjonene, og at man i likhet med sammenlignbare land i større grad trekker studenter inn i aktiv forskning.

Venstre vil:

- gi høyskolene større grad av organisatorisk frihet og finansiell forutsigbarhet, slik at disse kan videreutvikle sitt institusjonelle særpreget og sin faglige styrke
- utvikle en ny nasjonal styringsdialog mellom det ansvarlige departement og UH-sektoren, som skal utfylle NOKUTs oppgaver
- styrke og videreutvikle virkemidlene for regional innovasjon (VRI), og satse ekstra på den regionalt rettede forskningen
- legge til rette for å sikre forskning og undervisning i utsatte enkeltfag med liten rekruttering ved universitetene
- styrke profesjonsrettet FoU ved høyskolene
- sikre instituttsektoren god basisfinansiering
- videreutvikle SFFene og Det Norske Videnskaps-Akademi for dermed å styrke eliteforskningen i landet som helhet og som et tilsvarende svar til debatten om opprettelsen av såkalte «eliteuniversiteter»

Mangfoldet og kvaliteten det norske utdanningssystemet må bevares

9. Innovasjon og møteplasser

Norges framtidige økonomiske vekst vil avhenge av vår evne til å omsette kunnskap til ny virksomhet. Norge ligger langt nede på den internasjonale statistikken når det gjelder innovasjon og nyskaping. Norden blir sett på som en innovativ forskningstung region, der det brukes mye penger på forskning og det er høy realvekst i forskningsinvesteringene, men Norge er unntaket i dette bildet.

ARENAER MÅ SKAPES

Samhandling, dialog, diskusjon og erfaringsutveksling mellom ulike aktører og fagfelt kan bidra til nyskaping og innovasjon. Det er derfor nødvendig å skape arenaer for tverrfaglig og flerfaglig virksomhet mellom ulike utdannings- og forskningsinstitusjoner, og mellom fagdisipliner. Og det må skapes felles møteplasser for utdannings- og forskningsinstitusjoner, gründere og entreprenører innen næringslivet, for almenheten og offentlige myndigheter. Forsknings- og utdanningsinstitusjonene er pådrivere i FoU-arbeid i samarbeid med næringslivet. Det er samtidig viktig for institusjonene å finne den riktige balansen mellom grunnleggende forskning og samarbeid med næringslivet.

Det bør skapes langt større oppmerksomhet mot på den ene side å identifisere nye oppfinnelser og på den annen side å forvalte, foredle og selge utdanningsinstitusjonenes rettigheter til forskningsresultater egnet for kommersialisering. Arbeid med å kommersialisere forskningsresultater bør stimuleres og belønnes. Helhetlige strategier for hvordan institusjonene kan overta eierskap til forskningen bør videreutvikles og styrkes.

Generelt kan man si at bransjer som har sterke næringsklynger, har høyere innovasjonstakt og produktivitet enn andre bransjer. Geografisk konsentrasjon av bedrifter som tilhører samme

næring, fører altså til betydelige synergieffekter. Byer er sentre for næringsaktiviteter og har en sentral rolle som ledende i regional utvikling. Man må bygge på slike etablerte og fungerende innovasjons-kulturer. En viktig nøkkelingrediens i strategiene til de byene i verden som har lyktes best med utviklingen av et sterkt og konkurransedyktig næringsliv, er nettopp satsingen på offentlig-privat samarbeid og satsingen på næringsklynger. Utdannings- og forskningsinstitusjoner er en tredje akse, og spiller en sentral rolle som pådriver og rådgiver i forhold både til det offentlige og til næringslivet. De byene som har en aktiv strategi for et utstrakt samarbeid der utdannings- og forskningsinstitusjoner og næringslivet kan møtes, er de som lykkes på lengre sikt, og som skaper gode vekstmuligheter for begge parter.

Kommersialisering av forskningsresultatene har sammenheng med spørsmålet om anvendbarhet og samfunnsrelevans. For å styrke kommersialiseringen, kan det opprettes formaliserte samarbeidsorganer med representanter for forskningsfagene og fremstående brukere av forskningsresultater (f.eks. næringslivsledere, kulturarbeidere, representanter for ulike medier m.v). I slike organer kan man utveksle resultater, vurdere deres relevans, samt peke på samfunnets og markedets behov for nye forskningsområder. Slike samarbeidsorganer kan rapportere såvel til universitetsledelsen som til forskningsadministratorer og bevilgende myndigheter.

VIRKEMIDLER

Virkemiddelapparatet har som sentral oppgave å stimulere og støtte etableringen av nettverk som samarbeider på tvers av institusjoner og fagdisipliner og hvor tverrfaglighet står i sentrum. Samarbeidsaktiviteter gir forskningsresultatene større verdi enn hva den enkelte forsker eller det enkelte fagmiljø ville oppnådd på egen hånd.

I de senere år har det blitt opprettet to institusjonsmodeller som vil føre til bedre samarbeide

mellom forskning og næringsliv. Den ene er Senter for Forskningsbasert Innovasjon (SFI), der det er et intimt samarbeid med fremragende forskere og næringslivet. Den andre er Norwegian Center of Expertise (NCE), der beslektet industri i en region danner en forpliktende klynge for å videreutvikle næringslivet. De fleste slike klynger består av forskningsbasert industri. SFIene og NCEene er viktige møteplasser mellom næringsliv og god forskning, og Venstre vil arbeide for at disse ordningene – i tillegg til SFFene som er nevnt i kap. 8 – utvides. Det er viktig å understreke at disse skal være en del av eller ha sin tilknytning til universiteter og høyskoler, men at de offentlige bevilgningene til denne typen institusjoner må komme i tillegg til de basisbevilgningene UH-sektoren mottar over statsbudsjettet.

En utfordring i tiden som kommer vil være å definere noen konkrete faglige nisjer som sammen kan utvikle seg til noe attraktivt, nyskapende og unikt både nasjonalt og internasjonalt. Disse nisjene må defineres av sektoren og institusjonene selv. Venstre ser på dette som en viktig del av utviklingen av en helhetlig og offensiv forskningspolitikk. Samtidig er Venstre av den oppfatning at forskningsinnsatsen som skal danne grunnlaget for fremtidens næringsliv må rettes inn mot områder og miljøer hvor vi har fortrinn i den internasjonale konkurransen. Internasjonal forskning preges i økende grad av samarbeid mellom store aktører fra ulike land – noe også forskningsprogrammene i EU legger opp til. Utfordringene fremover blir for norske miljøer å knytte seg til de rette nettverkene for der å bidra til samarbeidet om store prosjekter og delta i internasjonal kunnskapsutvikling og kunnskapsutveksling.

GRÜNDEREN

Venstre er positiv til å bygge videre på såkalte «Gründersentre» eller inkubatorer i tilknytning til universiteter og høyskoler, der man kan styrke kommunikasjon og samarbeid mellom forskning og næringsliv. Møteplass- eller idéfabrikkrollen

består i å gjøre det enklere å sette i verk og koordinere tiltak slik at utdannings- og forskningsinstitusjoner og andre viktige aktører kan møtes, dele erfaringer, bryne seg på hverandres meninger og skape nye ideer. Samtidig er det viktig at man videreutvikler alumni-tradisjonen for å skape tettere relasjoner mellom utdanningsinstitusjonene, uteksaminerte kandidater og bedrifter. Venstre er positiv til en videreutvikling og styrking av Gründerskolen som tverrfaglig undervisningstilbud på høyere nivå.

Norge trenger mer entreprenørskap. Nye finansielle instrumenter og virkemidler er nødvendig for å stimulere til økonomisk vekst i forskningsbasert næringsutvikling. Det er viktig å satse bredt på kunnskapsproduksjon og kompetansebygging når fundamentet for Norges fremtidige næringsliv skal legges. Kunnskap forbedrer innovasjonsevnen i næringslivet, og styrker næringsenes utviklings- og verdiskapingssevne. Her trengs også en kulturendring. Svært mange akademikere kan ha vanskeligheter med entreprenør-begrepet. Det må bli mer akseptert, og mulighetene må legges til rette for at man kan ta en pause fra sin akademiske forskningskarriere for å satse på kommersialisering av en idé.

Venstre vil:

- styrke de høyere institusjonenes strategier for å utøve eierskap til forskningsresultater
- skape og stimulere arenaer der akademiske institusjoner, bedrifter og byer/regioner, kan møtes
- videreutvikle SFIene og NCEene for å styrke innovasjon- og næringsperspektivene i norsk forskning
- øke bevilgninger til inkubatorer/«gründersentre» og styrke tilbudet til Gründerskolen

Innovasjon og kunnskapsoverføring mellom forskning og næringsliv må styrkes

10. Forskning i et globalisert samfunn

Forskning skjer over hele verden. For å kunne utnytte den internasjonale forskningens resultater og erkjennelser, må vi ha forskningsinstitusjoner som både kan fange opp hva som foregår globalt, og som selv kan bidra til den globale forskningsutveksling.

NORGE HAR ET ANSVAR

I en globalisert, kunnskapsbasert økonomi er kompetansenivå avgjørende for konkurranseevne. Radikale nyvinninger er også mer utbredt på kunnskapsområder som er under utvikling enn på områder som er velkjent og godt forstått. Utviklingen av slik ny kunnskap krever høy utdanning, dyp innsikt og tilgang til avanserte, kreative og gjerne interdisiplinære kunnskapsmiljøer. Som et rikt land har Norge et særskilt ansvar for å bidra til oppbyggingen av dette.

Forskningen organiseres og utbygges både i samarbeid mellom universiteter og andre offentlige finansierte institusjoner og innen rammen av private selskaper, spesielt de transnasjonale. De siste står i dag for rundt 2/3 av OECDs samlede FoU og deres andel ser ut til å øke. Samtidig satser store selskaper nå i økende grad på å etablere forskningsfilialer i utlandet. Norske selskaper er imidlertid i mindre grad enn andre lands transnasjonale selskaper opptatt av å styrke sin FoU. Også importen fra de samme bransjene er relativt større i Norge enn i andre land vi sammenlikner oss med. Selv om flere forskningsmiljøer i Norge har vært bygd opp ved utenlandske investeringer, taper vi ofte konkurransen med andre land om slike etableringer. Dersom vi ønsker å beholde og befeste Norges evne til å konkurrere globalt, er det derfor svært viktig at norske selskaper øker sin FoU-innsats og at man legger til rette for at utenlandske selskaper investerer i langsiktige FoU-etableringer i Norge.

VIDEREUTVIKLE SAMARBEID

De fleste norske forskere og forskningsinstitusjoner konkurrerer på en internasjonal arena, og må innrette seg deretter. Av dette følger at en må samarbeide med andre miljøer for å kunne oppnå synergieffekter. Det er opprettet flere typer institusjoner som hjelper til med et slikt samarbeid, innen Norden, innen Europa og globalt. Utdannings- og forskningsinstitusjonene har et selvstendig ansvar for å følge dette opp.

Norge tar aktivt del i det europeiske forsknings-samarbeidet, ikke minst innen rammen av EUs programmer, og har en høy «suksessrate» i forhold til innleverte søknader. Samtidig har norske forskere og forskningsinstitusjoner etablert utstrakt samarbeid med nord-amerikanske universiteter og forskningsinstitusjoner. Disse satsingene har vært og er av sentral betydning for norsk forskning og må utvikles videre og jevnlig evalueres.

Det historisk viktige samarbeidet med tyske og franske miljøer bør samtidig styrkes, blant annet innen kultur- og teknologifag og jus. Samtidig må samarbeid med nye partnere i sterk vekst og med viktige, til dels gryende forskningstradisjoner, som Kina og India, intensiveres. Det er svært viktig at institusjonene har en høy kvalitetskontroll i forhold til internasjonalt samarbeid.

Nordisk forskningssamarbeid er intet mål i seg selv og skal heller ikke begrense forskernes kontakter med miljøer utenfor Norden. Men et samarbeid mellom forskere i Norden byr på spesielle muligheter fordi det kan bygge på flere faktorer av stor betydning. De nordiske samfunn deler viktige felles verdier, institusjoner og har et spårklig og kulturelt felleskap som ikke bare samfunnsvitenskapene, jus og kulturfag kan utnytte. De nordiske land har felles utfordringer i en globalisert verden preget av en blanding av økt konkurranse og krav om flere globale fellesgodter: Redde klimaet og utvikle miljøvennlig

teknologi; sørge for at selskaper gjennom sine utenlandsetableringer tar samfunnsansvar; utvikle produkter og prosesser som sikrer mat, helse og næringsgrunnlag for fattige befolkninger. Det nye Nordforsk gir et godt grunnlag for økt nordisk forskningssamarbeid. Men samarbeidet mangler i dag økonomi og tilstrekkelig politisk støtte til å kunne utløse de mulighetene dette grunnlaget gir. I tiden som kommer bør man derfor videreutvikle slike eksisterende samarbeidsstrukturer. I lys av nordområdenes betydning bør Norges rolle innenfor nordområde-relatert forskning styrkes.

En konsekvens av forskningens globale karakter er at man i mindre grad tar hensyn til landegrenser når det gjelder den grunnleggende forutsetning for god forskning, nemlig mennesker. Venstre vil arbeide for et mer smidig regelverk for utenlandske akademikere som vil forske i Norge, med hensyn til visum, skatteregler, lønnsfastsettelse og lignende. Tilsvarende ønsker Venstre også å legge til rette for at flere norske forskere kan arbeide i kortere eller lengre perioder i utlandet.

Venstre vil:

- arbeide for at norske selskaper øker sin FoU-innsats, blant annet ved hjelp av skatteincentiver
- legge til rette for at utenlandske selskaper kan investere i langsiktige FoU-etableringer i Norge på en attraktiv og ubyråkratisk måte
- videreutvikle internasjonale samarbeidsmodeller
- legge til rette for en sterk økning i forskermobilitet både med nye og eksisterende samarbeidspartnere, slik at Norge er best i Europa på slik mobilitet innen 2013
- arbeide for et mer smidig regelverk for utenlandske akademikere som vil forske i Norge og at flere norske forskere kan arbeide i kortere eller lengre perioder i utlandet

Å være konkurransedyktig er å være kompetent

Venstres forskningspolitiske plattform 2007 i 50 punkter

1. nedsette et bredt sammensatt utvalg for å tydeliggjøre hvordan allmenndanningen best kan ivaretas gjennom hele utdanningsløpet
2. aktivt støtte det arbeidet som mange institusjoner for høyere utdanning setter i gang for å evaluere hvordan dannelsesperspektivet innenfor høyere utdanning best kan ivaretas etter tilslutningen til Bologna-prosessen
3. starte en nasjonal informasjonskampanje for å spre bevissthet rundt Norges forskningskulturelle arv og tradisjon i sin fulle bredde for på denne måten å synliggjøre forskningens allmenndannende og praktiske viktighet for flest mulig
4. intensivere forskningen om forskning for å bedre kunnskapsgrunnlaget for forsknings-satsing og politiske beslutninger, og for å kartlegge forskningens betydning
5. gjøre vitenskapelig metode og metodehistorie til et læringsmål i videregående opplæring
6. etablere en egen ministerpost for forskning og høyere utdanning – en forskningsminister – for å lede, koordinere og synliggjøre at forskning og høyere utdanning er sektorover-gripende og strategisk viktig for nasjonen
7. styrke tverrvitenskapelige programmer med vekt på etikk og styrke undervisningen i etikk innenfor alle fagområder, for på denne måten være beredt til å møte de utfordrende aspektene ved forskning
8. opprette et bredt tverrvitenskapelig råd som kan gi forskningsministeren råd og innspill om implementering av forskningspolitikk
9. opprette forskerlinjer og forskerskoler innenfor fag og disipliner der dette er naturlig og kvalitetsfremmende for norsk forskning
10. legge til rette for forsøk med todelt mastergradsløp med forskerrettede mastergrader
11. arbeide for at studenter i større grad dras inn i forskningsinnsatsen ved det enkelte fag på universiteter og høyskoler
12. arbeide for at doktorgrader skal gi større konkurransefortrinn i arbeidslivet
13. lage en forpliktende opptreppingsplan for antall postdoktorer ved norske institusjoner, etablere «hjemkomststipend» på postdoktor-nivå og sikre at tilfanget av stipendiater er i tråd med vedtatte og fremtidige opptreppingsplaner på området
14. verne 50/50-prinsippet for tid til forskning i forhold til undervisning og veiledning for vitenskapelig ansatte
15. bidra til at det utarbeides en ny og overordnet rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter
16. opprette seniorfond for å nyttiggjøre seniorenene som ressurs og samtidig bidra til å frigjøre stillingsressurser
17. avsette midler sentralt for likestillingstiltak ved universiteter og høyskoler, innrettet mot å øke andelen kvinner i vitenskapelige stillinger til 40 pst. i løpet av ti år
18. igangsette et treårig nasjonalt prosjekt for utvikling av akademisk lederskap i et likestillingsperspektiv. Målet er todelt, og dreier seg både om å øke kompetansen innenfor akademisk ledelse (også likestillingskompetanse), samt å rekruttere kvinner til akademisk ledelse.
19. innarbeide likestillingsaspektet i en ny og revidert forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler
20. at norske universiteter og høyskoler skal være representert blant de fremste i Europa innen 2020
21. øke Fondet for forskning og nyskaping til 150 mrd. kroner innen 2010
22. sette i verk en bred evaluering av Norges forskningsråd. Evalueringen må også omfatte rådets bevilgningspolitikk. Det må sikres at støtten til individuelle forskningsprosjekter økes
23. utvide gaveforsterkningsordningen for å kunne tiltrekke privat kapital som i større grad enn i dag kan anvendes på en verdiskapende måte i forskningen
24. utvide velfungerende eksisterende skattemessige ordninger, eksempelvis SkatteFUNN, snarere enn å innsnevre dem
25. opprette forpliktende opptreppingsplaner, både med tanke på oppgradering og nyanskaffelser av vitenskapelig utstyr, og for å sikre vedlikehold av utdannings- og forskningsinstitusjonenes bygningsmasse
26. innføre forsøk med budsjettering av forsknings- og utdanningsinstitusjonene over en lengre periode enn hva som er tilfellet i dag (1 år)
27. legge til rette for og oppmuntre institusjonene til å opprette «informasjonsstillinger» ved utdannings- og forskningsinstitusjonene
28. sikre at forskningsformidling som ut fra dagens system ikke er direkte inntektsgivende også gir budsjettmessig uttelling
29. arbeide for at vitenskapelig ansatte gis større innflytelse på såvel omfang som mål for sin forskningsformidling og sikre at forskningsformidling også skjer på norsk
30. styrke forsknings- og utdanningsinstitusjonenes biblioteker, og bidra til at universitetsmuseene opprettholdes som vitenskapelige institusjoner
31. ha et system for vurdering og kvalitetssikring som på en bedre måte vurderer forskningens kvalitet
32. gi fagfellevurdering større grad av anerkjennelse og uttelling (lønn, forskningstid m.m.) enn hva som er tilfelle i dag
33. i større grad benytte seniorer til fagfelle-vurdering, både av kvalitetshensyn og med tanke på å frigjøre stillingsressurser
34. legge til rette for større grad av systematisk egenevaluering innenfor det enkelte fag og den enkelte disiplin
35. gi høyskolene større grad av organisatorisk frihet og finansiell forutsigbarhet, slik at disse kan videreutvikle sitt institusjonelle særpreg og sin faglige styrke
36. utvikle en ny nasjonal styringsdialog mellom det ansvarlige departementet og UH-sektoren, som skal utfylle NOKUTs oppgaver
37. styrke og videreutvikle virkemidlene for regional innovasjon (VRI), og satse ekstra på den regionalt rettede forskningen
38. legge til rette for å sikre forskning og undervisning i utsatte enkeltfag med liten rekruttering ved universitetene
39. styrke profesjonsrettet FoU ved høyskolene
40. sikre instituttsektoren god basisfinansiering
41. videreutvikle SFFene og Det Norske Videnskaps-Akademi for dermed å styrke eliteforskningen i landet som helhet og som et tilsvar til debatten om opprettelsen av såkalte «eliteuniversiteter»
42. styrke de høyere institusjonenes strategier for å utøve eierskap til forskningsresultater
43. skape og stimulere arenaer der akademiske institusjoner, bedrifter og byer/regioner, kan møtes
44. videreutvikle SFIene og NCEene for å styrke innovasjon- og næringsperspektivene i norsk forskning
45. øke bevilgninger til inkubatorer/«gründer-sentre» og styrke tilbudet til Gründerskolen
46. arbeide for at norske selskaper øker sin FoU-innsats, blant annet ved hjelp av skatteincentiver
47. legge til rette for at utenlandske selskaper kan investere i langsiktige FoU-etableringer i Norge på en attraktiv og ubyråkratisk måte
48. videreutvikle eksisterende velutbygde internasjonale samarbeidsmodeller
49. legge til rette for en sterk økning i forskermobilitet både med nye og eksisterende samarbeidspartnere, slik at Norge er best i Europa på slik mobilitet innen 2013
50. arbeide for et mer smidig regelverk for utenlandske akademikere som vil forske i Norge og at flere norske forskere kan arbeide i kortere eller lengre perioder i utlandet





Vil du vite mer?

Venstres prinsippprogram, stortingsvalgprogram, notat om den sosiale liberalismen, politisk regnskap, enkeltsaker og uttalelser m.v. kan du lese mer om på www.venstre.no eller få i våre sekretariater:

Venstres Hovedorganisasjon

Møllergt. 16, 0179 Oslo
telefon 22404350, telefaks 22404351
e-post: venstre@venstre.no

Venstres Stortingsgruppe

Stortinget, 0026 Oslo
telefon 23313362, telefaks 23313872
e-post: stortingsgruppa@venstre.no



venstre

